

Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Debrzno na lata 2018-2021

Podstawa prawna opracowania programu:

Art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity Dz. U. z 2015r. poz. 1390).

„W domu powinniśmy czuć się bezpiecznie. Dom ma być miejscem, w którym jesteśmy kochani, chronieni, gdzie odzyskujemy siły po dniu pracy lub nauki. Jednak dla wielu ludzi dom nie jest spokojną przystanią, w której chronią się przed stresem życia. Jest niebezpiecznym miejscem, gdzie regularnie doznają cierpień fizycznych i emocjonalnych, gdzie również są wykorzystywane seksualnie. (...)”

Sharon D. Herzberger

Wstęp	2
Rozdział I. Przemoc w rodzinie – ujęcie teoretyczne	3
1.1 Definicja przemocy.....	3
1.2 Formy i rodzaje przemocy.....	5
1.3 Zjawiska występujące w połączeniu z przemocą oraz kryteria przemocy	7
1.4 Czynniki ryzyka i mechanizmy przemocy.....	9
1.5 Aspekty prawne przemocy.....	12
Rozdział II. Diagnoza przemocy jako problemu socjalnego w środowisku gminy Debrzno	14
2.1 Opis środowiska lokalnego w kontekście występowania problemu przemoc... ..	14
2.2 Skala zjawiska przemocy w gminie Debrzno.....	16
2.3 Zasoby instytucjonalne gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy.....	19
2.4 Analiza SWOT infrastruktury społecznej.....	25
2.5 Wnioski z przeprowadzonej diagnozy.....	26
Rozdział III. Główne obszary programu	34
3.1 Drzewo problemów	34
3.2 Cel programu oraz zadania.....	35
3.3 Odbiorcy programu	37
3.4 Realizatorzy programu.....	38
3.5 Budżet programu.....	39
Rozdział IV. Monitoring i ewaluacja programu	40
4.1 Monitoring i ewaluacja	40

Wstęp

Przemoc jest zjawiskiem, które występuje w społeczeństwie od zarania dziejów, można nawet stwierdzić, że w pewnym okresie kształtowała rodzące się stosunki i relacje społeczne. Społeczeństwa pierwotne postrzegały stosowanie przemocy jaką obecnie definiujemy jako naturalne metody oddziaływania na drugiego człowieka. W trakcie średniowiecza wrażliwość społeczeństwa nie uległa znaczącej zmianie i również w tamtym okresie stosowanie przemocy było naturalne – akceptowalne społecznie. Rozwój społeczeństwa, zwiększona wrażliwość na przestrzeni dziejów doprowadziła do zmiany postaw ludzkich. Trzeba jednak zauważyć, że obecne podejście do problematyki przemocy między osobami blisko związanymi jest stosunkowo nowym zjawiskiem. Dopiero okres pierwszej wojny światowej pozwolił na identyfikację objawów doznań traumatycznych, których doświadczali żołnierze. Obecnie posługujemy się pojęciem PTSD, które wywodzi się od angielskich słów *posttraumatic stress disorder*, które określają zaburzenie psychiczne będące efektem reakcji na bardzo stresujące wydarzenie – traumę. Istotą zjawiska PTSD jest brak zdolności danej osoby do poradzenia sobie z zaistniałą trudną sytuacją. Właśnie brak umiejętności obronnych powoduje, że osoby traumatycznie doświadczone wymagają wsparcia innych osób. Identyfikacja problemu oraz potrzeby udzielania pomocy spowodowała konieczność stworzenia grupy wyspecjalizowanych osób – „pomagaczy”. Profesjonaliści zajmujący się tematyką doznań traumatycznych zaczęli identyfikować również inne obszary negatywnych oddziaływań, które były powodowane np. stosowaniem przemocy wobec najbliższych osób. Więzy emocjonalne, które łączą ofiarę i sprawcę wpływają na dużą trudność w podjęciu decyzji o ujawnieniu istniejącej przemocy. Specjaliści świadczący pomoc w toku doskonalenia swojej pracy, diagnozy problemu oraz chęci wypracowania właściwej ścieżki pomocy starali się stworzyć odpowiednie procedury. Możliwość usystematyzowania diagnozy problemu jak również metod udzielania pomocy pozwoliła na sprawniejsze pomaganie potrzebującym.

Aby podejmować działania bezpośrednio związane z niesieniem pomocy osobom dotkniętym tym zjawiskiem należy posiadać dobre podłoże teoretyczne. Zrozumienie tego zjawiska i powiązań jakie występują jest ważne tak dla osób bezpośrednio realizujących czynności pomocowe, jak również dla decydentów i osób mających wpływ na prowadzone działania w tym zakresie na określonym obszarze. Niniejszy program w swojej części teoretycznej zawiera podstawy wiedzy w tym zakresie i pełni to element działań edukacyjnych.

Rozdział I. Przemoc w rodzinie – ujęcie teoretyczne

1.1 Definicja przemocy

Aktualnie przemoc jest zjawiskiem coraz bardziej widocznym i niepokojąco narastającym. Termin przemoc często zastępowany jest takimi pojęciami jak brutalność, okrucieństwo, przestępczość, agresja. Etycy definiują przemoc jako użycie siły związane z naruszeniem norm moralnych w stosunku do osoby lub grupy osób, najczęściej w celu wymuszenia określonych zachowań lub postaw¹.

Przemoc w rodzinie, często zwana też jest przemocą domową, to „zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie skierowane przeciw członkowi rodziny, które narusza prawa i dobra osobiste, powodując cierpienie i szkody”².

Przemoc rozumiana jest także jako wykorzystanie w kontaktach z drugą osobą przewagi sprawcy, aby realizować jego własne cele. Tym samym narusza prawa osobiste drugiego człowieka, manipuluje, nie liczy się z dobrem ofiary, sprawia cierpienie. Sprawcy przemocy nierzadko określają swoje zachowanie jako działanie na rzecz ofiary, dla jej dobra.

Ponadto, pojęcie przemocy definiują również tacy autorzy jak Browne i Howells którzy wymieniają trzy terminy na określenie aktów przemocy, którymi są: agresja, przemoc i przemoc o przestępczym charakterze. Termin agresja odnosił się do zachowania, które ma na celu zranienie kogoś bądź uzyskanie przewagi nad innymi, niekoniecznie przez fizyczny atak. Przemoc wiąże się z zachowaniami intencjonalnymi, motywowanymi przez gniew, przy użyciu siły fizycznej.³

Autorzy Gelles i Cornell uważają, że w akcie przemocy zawsze jest zachowanie, które skutkuje obrażeniami. Definiują przemoc jako "akt podejmowanych intencjonalnie lub wynikających z intencji spowodowania fizycznego bólu lub zranienia drugiej osoby". Rozróżniają oni akty "normalnej przemocy" i "niewłaściwej przemocy" oceniając możliwość zranienia drugiej osoby.

"Normalna" przemoc według autorów występuje w przypadku stosowania klapsów, lania, popychania. Dlatego według wielu osób takie zachowania nie są aktami przemocy. Natomiast "niewłaściwa przemoc" odnosi się do kopania, uderzania pięścią, duszenia, bicia, itp. Są to czyny niebezpieczne dla ofiary.⁴

---

¹ A. Nowakowska, *Dziecko – ofiara domowej przemocy*, [w:] *Patologie naszych czasów*, red. A. Drążek, E. Drążek, Białystok 2007, s. 21.

² Tamże, s. 22.

³ K. Browne i M. Herbert, *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo PARPA, Warszawa 1999 s. 18 – 19.

⁴ Tamże, s.19- 20.

Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, pod pojęciem tym rozumie się jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny. Przemoc prowadzi do narażenia poddanych jej członków rodziny na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, narusza ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powoduje szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołuje cierpienie i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Słownik języka polskiego również definiuje pojęcie przemocy. Określa ją jako brutalne działanie, w którym ktoś stosuje siłę, by narzucić komuś swoją wolę lub wymusić coś na kimś⁵.

Irena Pospiszyl proponuje aby, przemocą nazwać "wszystkie nieprzypadkowe akty naruszające osobistą wolność jednostki, które przyczyniają się do fizycznej albo psychicznej szkody drugiego człowieka i które wykraczają poza społeczne normy wzajemnych kontaktów międzyludzkich"⁶.

Definicja przemocy według J. Kądzieli mówi że "to wywieranie wpływu na ludzi, w którego wyniku ich aktualny poziom rozwoju somatycznego i duchowego jest mniejszy niż potencjalny poziom tego rozwoju"⁷.

Z kolei, psycholog Jerzy Mellibruda definiuje ją jako „działania lub rażące zaniedbania dokonywane przez jednego z członków rodziny przeciwko pozostałym, wykorzystując istniejącą lub stworzoną przez okoliczności przewagę sił lub władzy i powodujące u ich ofiar szkody lub cierpienie, godzące w ich prawa lub dobra osobiste, a w szczególności w ich życie lub zdrowie (fizyczne bądź psychiczne)” Taka definicja wydaje się najbliższa i określająca szeroki zakres występowania przemocy nie tylko jako akty agresji lecz również wszelkiego rodzaju zaniedbania w obrębie najbliższych sobie osób.

---

⁵ Słownik Języka Polskiego Wydawnictwo naukowe PWN, s. 270.

⁶ I. Pospiszyl, *Razem przeciw przemocy*, Wydawnictwo Akademickie "Żak" s.16.

⁷ I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwo WSiP, Warszawa 1994, s. 16.

1.2. Formy i rodzaje przemocy

Możemy wyróżnić pięć form przemocy:

Przemoc fizyczna – nazywana gorącą, to każde agresywne zachowanie polegające na stosowaniu siły wobec drugiej osoby która polega na różnej gamie form zachowania o różnym stopniu nasilenia np. wymierzaniu policzków, biciu, kopaniu, szarpaniu, duszeniu mogącym spowodować utratę zdrowia lub życia⁸.

Przemoc seksualna - to zmuszanie do określonych zachowań i kontaktów seksualnych, to również gwałty, zmuszanie do oglądania filmów czy zdjęć pornograficznych. Jest to najbardziej wstydliva dla ofiar forma przemocy, do której trudno się przyznać i o której trudno rozmawiać, zarówno pokrzywdzonym, jak i przedstawicielom służb, które w takich przypadkach podejmują interwencje i udzielają pomocy⁹.

Przemoc psychiczna – nazywana zimną to umyślne agresywne działanie słowne lub niewerbalne groźby użycia przemocy wobec drugiej osoby. Ten rodzaj przemocy przejawia się m.in. w zastraszaniu, poniżaniu, ubliżaniu, szantażowaniu, są to również wszystkie działania zmierzające do poniżenia ofiary, obrażenia, pozbawienia ofiary wiary we własne możliwości, „zabawa” uczuciami członka rodziny, manipulacja. Zachowania sprawcy ma charakter poniżający lub budzący poczucie zagrożenia i wywołują emocjonalny ból lub cierpienie.

Przemoc ekonomiczna/ materialna – odmawianie lub ograniczanie dostępu do wspólnych środków finansowych lub odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwiania bądź ograniczanie podjęcia pracy zarobkowej ale również niszczenie przedmiotów itp.¹⁰.

Zaniedbanie - to forma przemocy stosowana w szczególności w stosunku do dzieci, jak również osób starszych, niepełnosprawnych, przez ich rodziców lub osoby sprawujące bezpośrednią opiekę. Zaniedbanie przejawiać się może w różnych sferach życia, między innymi jako: niewłaściwe żywienie, zaniedbanie higieny osobistej, brak dbałości o czysty, kompletny i stosowny do warunków pogodowych strój, izolacja, brak kontroli i pozostawianie bez należytej opieki przez dłuższy czas, zaniedbania stanu zdrowia, brak zainteresowania realizacją przez dziecko obowiązku szkolnego, wynikami w nauce, zachowaniem w szkole.

---

⁸ Tamże, s. 94.

⁹ D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc w Rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s.11.

¹⁰ Tak: Edleson cytowany w: M. Stożek, *Przemoc w rodzinie. Zapobieganie w świetle przepisów prawa* Instytut Psychologii i Zdrowia, Polskie Towarzystwo Psychologiczne, Warszawa 2009.s.22.

Prowadząc analizę literatury oraz opierając się na naszym doświadczeniu zawodowym środowiska pomocy społecznej można zdefiniować jeszcze inną formę przemocy - jako „chłód emocjonalny” wobec dziecka czy osoby starszej/niepełnosprawnej. Zaniedbywanie potrzeb emocjonalnych tychże osób, lub celowe utrudnianie im zaspokojenia powyższych potrzeb może nosić znamiona przemocy, która nie będzie typową przemocą psychiczną.

Rodzaje przemocy

Wyróżniamy dwa rodzaje przemocy i należą do nich:

Przemoc gorąca – u jej podstaw znajdujemy furie czyli wybuch uczuć złości lub wściekłości, to dynamiczne i naładowane gniewem zjawisko, uruchamiające agresywne zachowanie. Furia najczęściej zostaje rozładowana w aktach bezpośredniej agresji fizycznej i psychicznej. Towarzyszy temu pragnienie wywołania cierpienia i spowodowania szkód u ofiary. Czynnikiem sprzyjającym bywa pewność sprawcy o niezdolności ofiary do obrony i poczucie własnej bezkarności.

Przemoc chłodna – jest pozbawiona gwałtownych wybuchów, choć jest to spokój pozorny, w rezultacie skrywa silne emocje które są tłumione i kontrolowane. Przypomina raczej realizację z góry zaplanowanego scenariusza, często stosowana w imię fałszywie pojmowanych „wyższych celów”. Sprawca znajduje usprawiedliwienie swojego zachowania nawet wtedy, gdy jest świadomy cierpienia, które spowodował ¹¹.

---

¹¹ Por. red. D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska, dz. cyt., s.14.

1.3. Zjawiska występujące w połączeniu z przemocą oraz kryteria przemocy

Należy stwierdzić że na występowanie przemocy w rodzinie wpływ mają różne czynniki. Szukać ich należy, w różnych momentach życia człowieka, w różnych jego elementach i przejawach, ale doświadczenie dotkniętych przemocą osób wskazuje, że podstawowym czynnikiem „przemocotwórczym” jest degradacja osoby ludzkiej - sprawcy. Źródłem przemocy w rodzinie, obok najczęściej z nią kojarzonych zjawisk typowo kulturowych mogą być również czynniki biologiczne i genetyczne. Należą do nich m.in. dziedziczenie chorób i zaburzeń psychicznych, różnego typu zaburzenia pourazowe bądź zaburzenia będące skutkiem uzależnień.¹²

Najistotniejszymi, a zarazem najczęściej występującymi, zjawiskami patologicznymi XXI wieku, bez względu na miejsce zamieszkania, pochodzenia, czy wieku osób w nich tkwiących, są:

- **alkoholizm** – lub nadmierne spożywanie, uzależnienie może prowadzić do agresji, a to do przemocy psychicznej, fizycznej, seksualnej oraz ekonomicznej,
- **używanie środków psychoaktywnych** – również może popychać sprawców do zachowań przemocowych,
- **skrajna bieda** – brak możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb może być motorem do rozwoju przemocy fizycznej, psychicznej i ekonomicznej,
- **bezdomność** – bezradność; brak stałego miejsca zamieszkania często łączy się też z brakiem środków do życia, może wyzwalać agresję do otoczenia,
- **przestępczość** – prowadzi do każdego rodzaju przemocy, która często jest dla sprawcy nie tylko stylem życia ale i sposobem na życie,
- **zachowania agresywne i autoagresja** – wynika z narzucanych w społeczeństwie postaw, powstają na skutek doświadczenia przemocy, są w efekcie konsekwencją niemożności wyjścia z patologicznej sytuacji,
- **rodzina dysfunkcyjna** - rodzina, która nie funkcjonuje prawidłowo, daje nieprawidłowe wzorce, brak porozumienia, brak relacji między członkami rodziny,
- **przemoc** – jest najmocniejszym zjawiskiem przemocotwórczym na zasadzie „przemoc rodzi przemoc” w sensie utworzenia podłoża do kształtowania się sprawcy bądź ofiary
- **mobbing** - ośmieszanie i prześladowanie psychiczne ofiary przez pracodawcę lub współpracownika w miejscu pracy,

---

¹² E. Kowalewska – Borys, *Problematyka przemocy w rodzinie*, Redakcja naukowa, Warszawa 2012. s.15-16.

- **stalking** – polega na celowym, uporczywym i długotrwałym działaniu skierowanym przeciwko danej osobie, którego celem jest upokorzenie i dezorganizacja jej życia. Czynniki wpływające na przemoc w rodzinie mogą występować samodzielnie, ale bardzo często zdarza się, że się łączą¹³.

Skutki przemocy mogą być bezpośrednie, od razu widoczne, ale też często odległe, nieuświadomione, a nawet po wielu latach boleśnie „promieniujące” na całe rodziny. Takie doświadczenie często pojawiają się przy przemocy seksualnej – gwałtach i doświadczeniach molestowania.

Kryteria występowania przemocy

Do jednoznacznego stwierdzenia występowania przemocy konieczne jest spełnienie pewnych łącznych kryteriów. Należy zaliczyć do nich:

Intencjonalność – działania sprawcy nie są przypadkowe. Nie musi to oznaczać celowego krzywdzenia ofiary i zadawania jej bólu. Sprawca dąży do uzyskania kontroli nad osobą doznającą przemocy, do jej bezwzględnego posłuszeństwa. Żyje w przekonaniu, że tylko on wie co jest dobre dla rodziny, a w związku z tym wyłącznie on ma prawo podejmować decyzje, ustalać zasady życia w rodzinie – pozostali muszą się podporządkować.

Dysproporcja siły – nie chodzi tu wyłącznie o różnicę sił fizycznych, ale także przewagę związaną z pozycją społeczną, odpornością psychiczną, statusem materialnym. W wyniku czego różnica sił coraz bardziej się pogłębia, ofiara staje się coraz bardziej bezradna, sprawca – natomiast coraz bardziej silny i bezkarny.

Naruszanie godności i praw – sprawca przemocy narusza godność ofiary, poniża ją, ośmiesza, pozbawia wszelkich praw.

Powodowanie cierpienia i szkód – ofiary przemocy doznają zarówno szkód fizycznych jak i psychicznych. W wyniku wieloletniej przemocy mogą dojść do przekonania, że zasługują na takie traktowanie¹⁴.

---

¹³ Tamże, s. 16-17.

¹⁴ K. Michalska, D. Jaszczak-Kuźmińska, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwo PARPA, Warszawa 2007.

1.4. Czynniki ryzyka i mechanizmy przemocy

Czynniki ryzyka

Normy społeczne i kulturowe - przemoc w rodzinie jest konsekwencją wielowiekowego, społecznego przyzwolenia na krzywdzenie drugiej osoby. W wielu środowiskach akceptuje się takie zachowania jak bicie, stosowanie kar cielesnych i nadal panuje przekonanie o dominującej roli mężczyzny w rodzinie. Przeświadczenie, że wszystko, co się dzieje w rodzinie należy do sfery prywatności z jednej strony wywołuje bezkarność sprawcy i bezradność ofiary, z drugiej – zwiększa niechęć innych osób do ingerowania w „cudze sprawy rodzinne”.

W środowisku w którym jest duża akceptacja przemocy, ofiary rzadko mogą liczyć na pomoc i wsparcie osób spoza rodziny, natomiast sprawcy nie muszą obawiać się zewnętrznych nacisków na zmianę swoich zachowań. Badania wskazują, że przemoc wobec członków rodziny jest bardziej akceptowana i tolerowana społecznie niż stosowanie jej wobec obcych.

Dziedziczenie wzorca przemocy - przemoc bywa przekazywana z pokolenia na pokolenie. Dzieci które wychowują się w rodzinach, w których krzywdzi się bliskich, przyswajają sobie zachowania dorosłych, których są świadkami bądź ofiarami. Uczą się, że przemoc to najlepszy i najbardziej skuteczny sposób rozwiązywania wszelkich konfliktów. Niemniej jednak naśladują one pewien rodzaj agresywnej relacji, a nie konkretne zachowanie.

Uzależnienie i nadużywanie alkoholu - badania wskazują, że większość oprawców przemocy, jest pod wpływem środków odurzających bądź alkoholu (alkoholu i narkotyków). Powodują one słabszą kontrolę własnych zachowań, zwiększają prawdopodobieństwo reagowania złością i gniewem na trudności i niepowodzenia życiowe, zaburzają ocenę sytuacji i mogą powodować fałszywą interpretację zachowań innych osób. Uzależnienie zarówno od alkoholu jak i od narkotyków nie zwalnia z odpowiedzialności za popełnione czyny, mimo że sprawcy często wykorzystują fakt bycia nietrzeźwym jako usprawiedliwienie swojego zachowania.

Środowisko społeczne - ważnym czynnikiem sprzyjającym występowaniu przemocy jest stres związany z sytuacją socjalno-ekonomiczną rodziny, brak pracy, problemy finansowe, mieszkaniowe, nie rzadko zdrowotne, a także narastanie różnych problemów może wywoływać frustrację. To może sprzyjać pojawieniu się przemocy w rodzinie. Brak wsparcia rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej z zewnątrz – osobistego lub

instytucjonalnego – w sposób znaczący może wpływać na nasilenie zachowań związanych z przemocą¹⁵.

Mechanizmy przemocy

Syndrom wyuczonej bezradności – to bezradność, która pojawia się w wyniku nabytych doświadczeń oraz zdarzeń. Ofiara ma poczucie, że cokolwiek by nie zrobiła, to i tak nie spowoduje zmiany w jej sytuacji. Zdaje sobie sprawę, że jest krzywdzona, źle traktowana, jednak nie umie zmotywować się do działania.

Zjawisko prania mózgu – mechanizm polegający na systematycznym, świadomym i celowym oddziaływaniu na drugą osobę w celu zmiany jego zachowań, przekonań, postaw, uczuć i potrzeb. Sprawca przemocy dąży do tego, aby ofiara funkcjonowała tak jak on chce. Konsekwencjami „prania mózgu” jest utrata poczucia własnej wartości oraz podporządkowanie się sprawcy. Metody stosowane w „praniu mózgu” to: izolacja, poniżanie i degradacja, monopolizacja uwagi, doprowadzenie do wyczerpania, wywoływanie lęku i depresji, naprzemiennosc kary i nagrody.

Zespół stresu pourazowego PTSD (post traumatic stress disorder) - zaburzenia lękowe PTSD występują u ofiar napadów, gwałtów i innych traumatycznych wydarzeń, np. wojen, klęsk żywiołowych, wypadków drogowych. Dotyczą sytuacji, w których człowiek jest narażony na utratę zdrowia i życia. Nasilenie PTSD zależy od intensywności i czasu trwania traumy. Ponadto objawy PTSD są intensywniejsze u osób, które przeżyły traumę w wyniku aktywności człowieka (gwałt, przemoc domowa), niż u ofiar zjawisk naturalnych (powódź, huragan). Objawami PTSD są m.in. zaburzenia snu, drażliwość, wybuchy gniewu, złości, czujność, natarczywe wspomnienia, koszmary senne.

Proces wiktylizacji i wiktylizacja wtórna.

Osoby pozostające w związku z drugą osobą mają wyobrażenia na temat swojego przyszłego życia, swojego małżeństwa, swojej rodziny. Akt przemocy burzy te wyobrażenia i wizję świata, partnera, siebie. Specjaliści nazywają to mianem burzenia utrwalonych przekonań. Osoba doznająca przemocy czuje rozpacz i ma poczucie krzywdy, często na tym etapie zaczyna szukać pomocy. Niestety zdarza się, że spotyka się z nieprawidłowymi reakcjami osób. Takie zachowanie służb, które przejawia się bagatelizowaniem problemów czy obwinianiem ofiary nazywamy wtórnym zranieniem.

Najczęściej o zjawisku wtórnej wiktylizacji mówi się w kontekście krzywdzonych dzieci, ofiar zgwałceń i wykorzystywania seksualnego oraz przemocy

---

¹⁵ Tamże,

w rodzinie. Podatne na wtórną wiktyimizację są także osoby należące do grup dyskryminowanych. Typowe przykłady sytuacji, w których może nastąpić wtórna wiktyimizacja to częste lub zbyt długie, nieprofesjonalne, niedelikatne przesłuchiwanie, wypytywanie ofiary gwałtu, jak była ubrana, czy nie była pijana i nie zachowywała się prowokująco lub wprost sugerowanie jej sprowokowania lub przyzwolenia na to, co ją spotkało. Wtórna wiktyimizacja pojawia się często w wyniku niewłaściwej postawy funkcjonariuszy czy urzędników, w skrajnych sytuacjach wynika ze złej woli, czasem z obojętności. Duży wpływ na to zjawisko może mieć biurokracja oraz wypalenie zawodowe przedstawicieli służb pomocowych.

Syndrom sztokholmski – to mechanizm, który zaobserwowano u ofiar zamachu terrorystycznego w Sztokholmie. U osób przetrzymywanych, a następnie uwolnionych przez policję pojawiły się zachowania, które większość obserwatorów uznała za irracjonalne. Zakładnicy zaangażowali się w proces obrony swoich oprawców, zamiast żądać sprawiedliwości. W tej sytuacji można mówić o „patologicznej wdzięczności” za to, co zamachowiec mógł zrobić, a w rezultacie nie zrobił. Był panem ich życia i śmierci i darował im to życie, więc tylko dzięki niemu żyją. Porównywalny mechanizm obronny pojawia się u ofiar przemocy domowej. Są one wdzięczne sprawcom za przywileje, które jeszcze mają, za „miodowe miesiące”, za chwile spokoju i namiastkę uczucia, a czasem nawet za to, że żyją.

Mechanizm „psychologicznej pułapki” - ofiara nie jest w stanie zrezygnować z dotychczasowego życia ze sprawcą przemocy. Zaskakujące dla otoczenia jest to, że trwa ona w związku, który przynosi jej cierpienie, w którym jest upokarzana i nie szanuje się jej praw. Żyje ciąglą nadzieją, że będzie lepiej. Obwinia się za wszystko co złe, wierzy, że jeśli bardziej się postara, to wszystko się zmieni. Im bardziej się stara, tym trudniej jej zrezygnować¹⁶.

---

¹⁶ Tamże,

1.5 Aspekty prawne przemocy

Przemoc jest zjawiskiem potępianym przez środowisko dlatego powstały uregulowania prawne które mają na celu bronić ofiarę przemocy i wymierzać kary sprawcą. Dla polskiego prawa przemoc w rodzinie jest zjawiskiem penalizowanym, tzn. podlegającym odpowiedzialności karnej. Takie podejście ma swoje źródło w zapisach konstytucyjnych, które stanowią w Art. 30 **„Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych”**.

Obowiązek ochrony praw i wolności obywateli przez władzę publiczną jest realizowany głównie przez stanowienie prawa krajowego jak również ratyfikację międzynarodowych aktów prawnych lub deklaracji. W zakresie przeciwdziałania przemocy mamy do czynienia z wieloma aktami prawnymi dotyczącymi różnych obszarów.

Do najważniejszych krajowych aktów prawnych dotyczących przemocy w rodzinie możemy zaliczyć:

1. Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej
2. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”
4. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 czerwca 2011r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie
5. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011 roku w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie
6. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne
7. Rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie
8. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi

9. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks karny
10. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks postępowania karnego
11. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku - Kodeks rodzinny i opiekuńczy
12. Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej

Na poziomie gminy mamy do czynienia również z wydawanymi aktami prawa lokalnego dotyczącymi przeciwdziałania przemocy. Możemy do nich zaliczyć gminne programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Programy lokalne winny być powiązane z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przyjętym na lata 2014–2020.

Kwestie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i szeroko rozumianej pomocy ofiarom z uwagi na wagę tego problemu znalazły swoje odzwierciedlenie w uregulowaniach międzynarodowych. Należy tu wymienić najważniejsze z nich:

1. Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z dnia 18 grudnia 1979 roku
  2. Deklaracja o eliminacji przemocy wobec Kobiet z dnia 20 grudnia 1993 roku
Rezolucja 48/104 Zgromadzenia Ogólnego
  3. Rezolucja A/54/4 zgromadzenia Ogólnego ONZ” Protokół Fakultatywny do Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z dnia 6 października 1999 roku
  4. Rekomendacja Komitetu Ministrów Rec. (2002) w sprawie ochrony kobiet przed przemocą z dnia 30 kwietnia 2001 roku
  5. Rekomendacja Rady Europy 1450 (2000) dotycząca przemocy wobec kobiet w Europie
  6. Rekomendacja Komitetu Ministrów R (90) 2 w sprawie reakcji społecznych na przemoc w rodzinie z dnia 15 stycznia 1990 roku
  7. Rekomendacja Komitetu Ministrów R (85) 4 w sprawie przemocy w rodzinie z dnia 26 marca 1985 roku
  8. Europejska konwencja o wykonywaniu prawa dzieci z dnia 25 stycznia 1996 roku
  9. Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej
- Uregulowania prawne wskazują pewne kierunki do podejmowania działań i określają zadania poszczególnych służb. W niniejszym programie zostaną wskazane konkretne planowane działania, które przyczynią się do niesienia pomocy i ograniczania zjawiska przemocy. Prawodawstwo dzieli te zadania między różne poziomy administracji rządowej i samorządowej tak, aby stanowiły komplementarny zakres niesionej pomocy.

Rozdział II. Diagnoza przemocy jako problemu socjalnego w środowisku gminy Debrzno

2.1 Opis środowiska lokalnego w kontekście występowania problemu przemocy

Gminę Debrzno tworzy **17** sołectw i zamieszkuje **9.244** mieszkańców, z czego w samym Debrznie mieszka ich **5.214** a na terenach wiejskich **4.030** (stan na koniec grudnia 2017 roku)¹⁷. Powierzchnia terenu gminy wynosi **21.652 ha**, natomiast miasta – **751 ha**.

Gmina Debrzno to gmina rolniczo-przemysłowa oraz atrakcyjne miejsce wypoczynku i rekreacji o europejskim standardzie życia i rozwoju. Gmina Debrzno położona jest na skraju województwa pomorskiego w powiecie człuchowskim. Gmina Debrzno graniczy bezpośrednio z trzema województwami: zachodniopomorskim, wielkopolskim i kujawsko-pomorskim. To położenie stanowi o pewnych ograniczeniach i kłopotach komunikacyjnych. Charakteryzując społeczność należy wskazać na pewne zróżnicowanie związane z istnieniem w przeszłości na obszarze gminy Państwowego Gospodarstwa Rolnego z jego kilkoma Zakładami Rolnymi jak również dużej jednostki wojskowej. Mieszkańcy miasta Debrzno wywodzą się z trzech grup społecznych związanych z ich wcześniejszym zatrudnieniem. Mimo migracji społeczności nadal jest obserwowany podział na osiedle „wojskowe”, Osiedle „Na Wzgórzu” zamieszkiwane głównie przez byłych pracowników PGR-ów oraz obszar centrum zamieszkały przez mieszaną społeczność. Upływający czas nie pozwolił mieszkańcom na pełne zintegrowanie się. Analizując dane statystyczne jak również obserwując współmieszkańców można stwierdzić, że na obszarze miasta i gminy jest wielu mieszkańców w wieku emerytalnym.

Przez wiele lat na terenie gminy Debrzno dominował problem bezrobocia, który był związany właśnie z likwidacją PGR-ów. Mimo znaczącego upływu czasu pojawiło się kolejne pokolenie, które częściowo odziedziczyło wyuczoną bezradność i oczekiwanie do ciągłej pomocy. Obecnie kwestia bezrobocia nie jest już dominującym problemem, jednak spora część społeczeństwa nadal poszukuje stałej pracy. Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Człuchowie struktura bezrobocia w mieście i gminie Debrzno na koniec 2016 roku przedstawiała się następująco:

595 – ogółem zarejestrowani w PUP

355 – kobiety zarejestrowane

170 – bezrobotni do 30 roku życia

---

¹⁷ Dane UMiG Debrzno na dzień 31.12.2017 – pobyt stały i czasowy.

101 – bezrobotni do 25 roku życia
178 – bezrobotni powyżej 50 roku życia
394 – osoby bezrobotne długotrwale¹⁸.

Na koniec 2017 roku zgodnie z dostępnymi danymi PUP Człuchów na terenie gminy Debrzno było 455 bezrobotnych w tym 285 kobiet. Tylko 71 osób było uprawnionych do pobierania zasiłku – w tym 33 kobiety.

Bardzo pozytywną informacją w danych PUP jest fakt, że bezrobocie na terenie miasta w 2016 roku po raz pierwszy spadło poniżej 7% i w listopadzie 2017 roku wynosiło zaledwie 6,08%. To zdecydowanie najlepszy wynik w perspektywie ostatnich 25 lat. Należy mieć niestety świadomość, że zmiany procentowego udziału osób bezrobotnych w ogólnej liczbie populacji Debrzna częściowo mogą być pozorne i wynikające z migracji zarobkowych oraz dobrowolnych wyrejestrowań z rejestru PUP (podyktowanych np. odmowami przyjęcia pracy).

Istotnym faktem, który ma wpływ na funkcjonowanie społeczności lokalnej jest występowanie aktywnych i prężnych organizacji pozarządowych. Prowadzą one różnorodną działalność skierowaną nie tylko do lokalnej społeczności. Część organizacji prowadzi również działalność regionalną i jest rozpoznawana na poziomie województwa. Dzięki prowadzonej działalności non profit realizowane są liczne programy aktywizujące jak również nakierowane na tworzenie nowych miejsc pracy i działalności gospodarczej. Kapitał w postaci wspomnianych stowarzyszeń i fundacji pozwala realizować nietypowe działania jakich przykładem są projekty w zakresie poradnictwa obywatelskiego i prawnego, która to pomoc jest szczególnie ważna dla osób uwikłanych w przemoc w rodzinie. Od wielu lat osoby potrzebujące mogą korzystać z pomocy prawnej w rozwiązywaniu swoich problemów rodzinnych a w ostatnich latach jest to realizowane w ramach programu Punktów Nieodpłatnej Pomocy Prawnej.

---

¹⁸ Załącznik nr 7 do sprawozdania, MPiPS – 01, Bezrobotni według gmin PUP Człuchów 2017.

2.2 Skala zjawiska przemocy w gminie Debrzno

Zjawisko przemocy charakteryzuje się różnymi cechami, które wpływają na możliwości jego identyfikacji i obiektywnej oceny skali występowania na danym obszarze. Czynniki, które utrudniają poprawne szacowanie skali zjawiska są między innymi wstyd, panujące mity i stereotypy oraz zaburzone normy społeczne, które także nie pozwalają na ujawnianie tego co się dzieje w domu. Również ograniczone zaufanie do efektywnej pomocy ze strony służb jest czynnikiem, który wpływa na opór w sięganiu po pomoc, a co za tym idzie zmniejsza identyfikację badanego przez nas zjawiska. Wskazane cechy powodują, że skala zjawiska przemocy w rodzinie jest bardzo trudna do obiektywnej oceny i jej określenia. Poniższy wykres obrazuje skalę zidentyfikowanej przemocy poprzez uruchomione Niebieskie Karty na terenie gminy Debrzno w kolejnych latach.

Tabela 1 Ilość Niebieskich Kart założonych w gminie Debrzno z podziałem na podmioty, które je zakładały

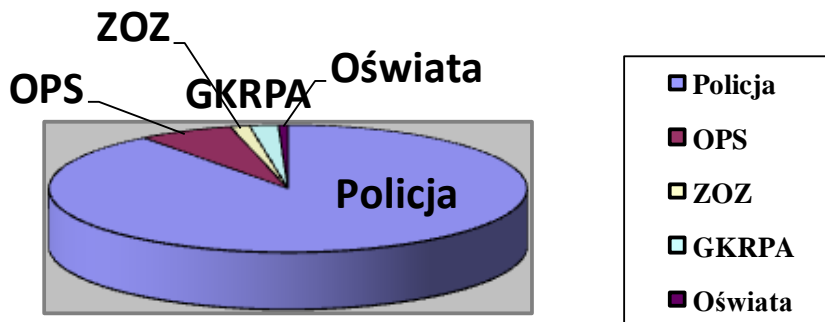
Lata	Ilość Rodzin	Łączna ilość NK	Podmioty zakładające NK na terenie gminy				
			Policja	OPS	ZOZ	GKRPA	Oświata
2011	5	5	5	0	0	0	0
2012	21	24	23	1	0	0	0
2013	23	27	22	4	0	0	1
2014	17	21	18	1	1	1	0
2015	20	27	24	2	0	1	0
2016	18	19	17	1	1	0	0
2017	27	32	30	1	0	1	0
Razem	131	155	139	10	2	3	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Interdyscyplinarnego.

Dzięki prowadzonej dokumentacji przez Zespół Interdyscyplinarny posiadamy również wiedzę, które ze służb są najbardziej aktywne w zakładaniu Niebieskich Kart. Policja jako służba interwencyjna przybywa najczęściej jako pierwsza na miejsce występowania przemocy w rodzinie. Jest również podmiotem, który funkcjonuje w systemie całodobowym, co powoduje częste interwencje w godzinach wieczornych i nocnych. Te wszystkie czynniki bez wątpienia przyczyniają się do tego, że to właśnie Policja najczęściej uruchamia procedur NK.

Wykres nr 1 Procentowy podział zakładanych Niebieskich Kart przez podmioty.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Interdyscyplinarnego.

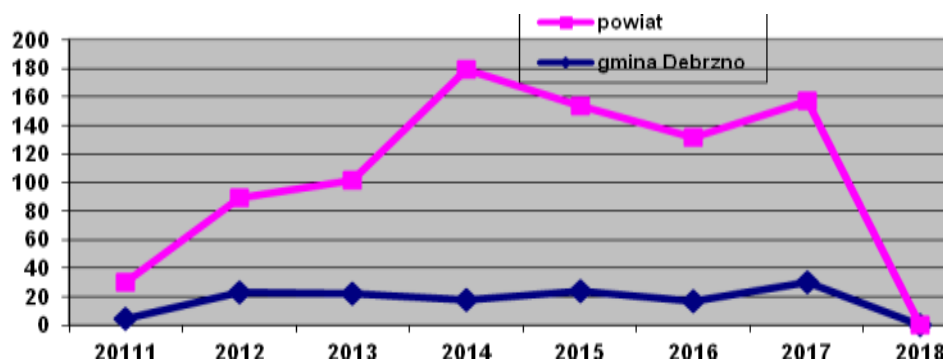
Dla obiektywnej analizy zjawiska przemocy zasadne jest porównanie statystyk na poziomie powiatu w stosunku do liczby zamieszkałych mieszkańców. Podobny wskaźnik jest używany w opracowaniach Komendy Głównej Policji, która corocznie analizuje realizację procedury Niebieskich Kart w całym kraju.

Tabela 2 Porównanie ilości NK Gmina Debrzno - powiat człuchowski

Lata	Ilość mieszkańców 9.244	Ilość mieszkańców 57.250
	Ilość NK założonych przez Policję w gminie Debrzno	Ilość NK założonych przez Policję w powiecie
2011	5	25
2012	23	66
2013	22	80
2014	18	161
2015	24	130
2016	17	115
2017	30	127
Razem	139	704

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Interdyscyplinarnego i KPP Człuchów.

Wykres nr 2 Dynamika zakładanych Niebieskich Kart powiat – gmina Debrzno.

Z analizy przedstawionych danych wynika, że na poziomie powiatu średni roczny wskaźnik NK z 6 pełnych lat (2012 – 2017) wynosi 113,17. W okresie obowiązywania aktualnej procedury, średnio jest to – 197,68 kart na 100 tys mieszkańców. Stosując taką samą zasadę porównawczą do obszaru gminy Debrzno łatwo ustalić, że wskaźnik ten wyniesie 241,60 kart na 100 tys. mieszkańców.

Tabela 3 Porównanie ilości NK na 100 tys mieszkańców w wybranych województwach

Komendy Wojew. Komenda Stołeczna	Wskaźnik na 100 tys mieszkańców	
	Rok 2015	Rok 2016
Olsztyn	337,54	385,03
Kielce	268,61	257,23
Białystok	239,87	225,5
Stołeczna	94,57	101,49
Poznań	96,61	102,25
Gdańsk	118,28	109,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Głównej Policji.

Porównanie wskaźników wyraźnie wskazuje, że na terenie województwa pomorskiego wskaźnik NK na 100 tys mieszkańców jest na jednym z najniższych w kraju (3 miejsce). Sytuacja na terenie powiatu człuchowskiego niestety jest znacznie gorsza i wskaźnik jest większy o blisko 82% w roku 2016. Dla pełnego obrazu ilości wszczynanych procedur Niebieskich Kart stosując wcześniejszą metodologię można określić, że skala zjawiska przemocy na terenie gminy Debrzno jest znacząco wyższa niż na terenie całego województwa jak również powyżej średniej w powiecie człuchowskim.

Zaprezentowane dane wskazują, że problem przemocy na terenie naszej gminy jest znaczący i wymaga odpowiedniego zaangażowania wszystkich podmiotów stanowiących koalicję przeciwdziałania przemocy. Istnieje potrzeba stworzenia odpowiednich warunków do funkcjonowania dla służb oraz ich ciągłego podnoszenia skuteczności podejmowanych działań.

2.3 Zasoby instytucjonalne gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy i zadania podmiotów.

Zespół Interdyscyplinarny

Podjmując zadanie przeciwdziałania przemocy na obszarze gminy Debrzno niezbędne jest określenie posiadanych zasobów instytucjonalnych i osobowych. Pozwoli to stwierdzić jaki mamy potencjał oraz jakie obszary działalności wymagają rozwinięcia. Poniżej opisując poszczególne instytucje wskazano również główne zadania, które powinny realizować.

Na podstawie zarządzenia Burmistrza Miasta i Gminy Debrzno Nr 115/2011 w dniu 6 czerwca 2011 r. został powołany w Debrznie Zespół Interdyscyplinarny, w skład którego weszli przedstawiciele:

1. Ośrodka Pomocy Społecznej w Debrznie;
2. Stowarzyszenia "Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno";
3. Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej "ALMUS" w Debrznie;
4. Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Debrznie;
5. Posterunku Policji w Debrznie;
6. Straży Miejskiej w Debrznie;
7. Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rodzinnego w Człuchowie;
8. Zespołu Szkół w Debrznie.

W związku z rozwiązaniem Straży Miejskiej dokonano zmiany składu zespołu. Zgodnie z obowiązującymi procedurami zostały podpisane stosowne porozumienia między szefami instytucji oraz Burmistrzem Miasta i Gminy Debrzno, dzięki którym są delegowane osoby do pracy w grupach roboczych. Zakres funkcjonowania Zespołu Interdyscyplinarnego jest określony w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz w uchwale nr VI/33/2011 31.03.2011 w sprawie warunków funkcjonowania oraz trybu i sposobu powoływania i odwoływania członków Zespołu Interdyscyplinarnego w Debrznie. Do głównych zadań Zespołu należą w szczególności:

a) diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie:

- zbieranie danych dot. przemocy w rodzinie w mieście i gminie Debrzno tj.: liczby przeprowadzonych procedur „Niebieska Karta”, przyczyn występowania przemocy, rodzaju podjętych działań, struktury rodzin dotkniętych przemocą – na początku każdego roku za rok poprzedni,

- opracowanie i przeprowadzanie ankiet dot. występowania przemocy w rodzinie – na początku roku za rok poprzedni;
- b) podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku poprzez:
  - upowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (plakaty, ulotki, informatory, prasa, itp.),
  - udzielanie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie,
  - działania edukacyjne wobec dzieci, młodzieży i dorosłych dotyczące propagowania metod wychowawczych bez przemocy,
  - podnoszenie świadomości społecznej na temat przemocy w rodzinie;
- c) inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie:
  - wnioskowanie do właściwych instytucji o podjęcie interwencji – procedury Niebieskich Karta;
  - zbieranie informacji o działaniach podjętych w ramach procedury Niebieska Karta (dot. wszystkich podmiotów),
  - monitorowanie i wspieranie działań podjętych w ramach procedury Niebieskich Karta, – na wniosek podmiotu realizującego procedurę Niebieskich Karta lub na wniosek Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego;
- d) inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie:
  - działania edukacyjno-korekcyjne wobec sprawców przemocy.¹⁹

Ośrodek Pomocy Społecznej

Jedną z najistotniejszych instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy na terenie naszej gminy jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Debrznie. Obecnie zatrudnionych jest 5 pracowników socjalnych pracujących w rejonach opiekuńczych. W ramach zadań związanych ze wspieraniem rodziny i pieczę zastępczą pracuje również asystent rodziny. W dyspozycji Ośrodka pozostaje pomieszczenie świetlicowe, w którym odbywają się spotkania Zespołu Interdyscyplinarnego oraz grupy robocze. W ramach ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zostały określone zadania, które realizuje pomoc społeczna na poziomie gminy. Do takich zadań należy zaliczyć obsługę organizacyjno-techniczną zespołu interdyscyplinarnego, które zostało

---

¹⁹ Uchwała Rady Miejskiej w Debrznie nr VI/33/2011 z dnia 31.03.2011 w sprawie warunków funkcjonowania oraz trybu i sposobu powoływania i odwoływania członków Zespołu Interdyscyplinarnego w Debrznie

określone w art. 9a ust. 9 w/w ustawy. Pracownicy socjalni OPS Debrzno są bezpośrednio zaangażowani w procedurę Niebieskich Kart na każdym etapie jej realizacji. Podejmują działania diagnostyczne i interwencyjne, zakładają Niebieskie Karty oraz pracują w grupach roboczych. Dwóch pracowników socjalnych jest również członkami Zespołu Interdyscyplinarnego. Ustawodawca nadał również bardzo ważne i odpowiedzialne zadanie dla przedstawicieli służb społecznych, które określa **Art. 12a. 1.** „W razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej”²⁰. Poza zadaniami określonymi w przepisach o przeciwdziałaniu przemocy pracownicy Ośrodka Pomocy Społecznej w Debrznie realizują swoje podstawowe zadania zawarte w ustawie o pomocy społecznej. Część tych działań jest również kierowana do ofiar przemocy jak również rodzin dotkniętych tym problemem.

Placówki oświatowe

Na terenie gminy Debrzno funkcjonuje 6 placówek oświatowych. W mieście Debrzno funkcjonują: Szkoła Podstawowa z oddziałem przedszkolnym, Przedszkole Miejskie oraz Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy, który zapewnia naukę dla wychowanków na poziomie szkoły podstawowej. Na terenie gminy funkcjonują dodatkowo trzy szkoły podstawowe w miejscowościach: Stare Gronowo, Myśligoszcz i Uniechów. Instytucje te poza podstawowym zadaniem kształcenia dzieci i młodzieży m.in. zapewniają im opiekę poza rodziną oraz mają możliwość oddziaływania na rodziców wspierają prowadzone przez nich działania wychowawcze. W ramach procedury związanej z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie przedstawiciel oświaty:

- udzielają kompleksowych informacji o możliwościach uzyskania pomocy, w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej, oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- informują o ścieżce dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie,
- organizują niezwłocznie dostęp do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie,

---

²⁰ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 sierpnia 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2015 nr 0 poz. 1390)

- prowadzą rozmowy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, na temat konsekwencji stosowania przemocy w rodzinie oraz informują te osoby o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziale w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- diagnozują sytuację i potrzeby osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, w tym w szczególności wobec dzieci.

Przedstawiciel Szkoły Podstawowej w Debrznie jest również członkiem Zespołu Interdyscyplinarnego a pedagodzy jak również wychowawcy biorą udział w pracach grup roboczych. **Wszyscy przedstawiciele oświaty posiadają uprawnienia do pełnego uczestniczenia w procedurze Niebieskich Kart i statystycznie są najliczniejszą grupą uprawnioną do wszczynania procedury.**

Policja

Kolejną ważną instytucją podejmującą działania w obszarze przeciwdziałania przemocy jest Policja. Na terenie gminy Debrzno funkcjonuje Posterunek Policji, w którym pełni służbę ośmiu funkcjonariuszy łącznie z Kierownikiem. Obszar gminy Debrzno podzielony jest na dwa rewiry dzielnicowych – miasto i gmina. W podejmowane działania interwencyjne zaangażowani są trzej policjanci ogniwa patrolowo-interwencyjnego i dzielnicowi. Dwaj pozostali funkcjonariusze pionu dochodzeniowo-śledczego w dużym zakresie zajmują się prowadzeniem postępowań karnych związanych z występowaniem przemocy i jej skutkami.

Kierownik PP Debrzno jest członkiem Zespołu Interdyscyplinarnego a dzielnicowi biorą udział w pracach grup roboczych. W ramach pełnionej służby do zadań policjantów należy między innymi: udzielanie osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, niezbędnej pomocy w tym medycznej w ramach pierwszej pomocy oraz wezwania służb medycznych. Podejmują, w razie potrzeby, inne niezbędne czynności zapewniające ochronę życia, zdrowia i mienia osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie, łącznie z zastosowaniem na podstawie odrębnych przepisów w stosunku do osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, środków przymusu bezpośredniego i zatrzymania. Przeprowadzają ze sprawcą rozmowę o odpowiedzialności karnej za stosowanie przemocy wobec osoby najbliższej. Podejmują czynności procesowe w niezbędnym zakresie, w granicach koniecznych do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa. Realizują działania mające na celu zapobieganie zagrożeniom mogącym występować w rodzinie, w szczególności składają systematyczne wizyty sprawdzające stan bezpieczeństwa osoby, co

do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, w zależności od potrzeb określonych przez grupę roboczą.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Na terenie gminy Debrzna zgodnie z obowiązującymi przepisami funkcjonuje Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA). Na przestrzeni blisko 20 lat działalności kilkakrotnie zmieniał swój skład osobowy jednak zawsze stanowiła bardzo aktywny element działań profilaktycznych związanych z pomocą rodzinom z problemem przemocy. Takie działania były podejmowane od 1996 roku na podstawie znowelizowanej ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, do której został wprowadzony artykuł określający, iż zadaniem własnym gminy jest „Udzielanie członkom rodzin z problemem alkoholowym pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą”. Uczestnicząc w realizacji procedury Niebieskich Kart jako podmiot uprawniony do ich zakładania GKRPA realizuje dodatkowo następujące zadania:

- diagnozuje sytuację i potrzeby osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
- udziela kompleksowych informacji o możliwościach uzyskania pomocy w szczególności: psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej, oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie, formach pomocy dzieciom doznającym przemocy w rodzinie oraz o instytucjach i podmiotach świadczących tę pomoc, możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
- organizuje niezwłocznie dostęp do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
- może prowadzić rozmowy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, na temat konsekwencji stosowania przemocy oraz informuje te osoby o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziale w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.²¹

W ramach obowiązujących zaleceń zawartych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie przedstawiciel GKRPA jest członkiem Zespołu Interdyscyplinarnego.

---

²¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”

Służba zdrowia

Na terenie gminy Debrzno funkcjonuje kilka podmiotów służby zdrowia. Największy zakres usług medycznych świadczy Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Almus”, posiadający swoją przychodnię w Debrznie, który prowadzi praktykę lekarza rodzinnego i pielęgniarki rodzinnej. Funkcjonuje również prywatny gabinet lekarza rodzinnego świadczący również usługi pielęgniarki rodzinnej. Na terenie miasta funkcjonuje też specjalistyczna prywatna praktyka lekarska o specjalności pediatrii i otolaryngologii. W Szkole Podstawowej w Debrznie funkcjonuje gabinet pielęgniarki szkolnej. Do końca 2016 roku pielęgniarka z Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej „Almus” wchodziła w skład Zespołu Interdyscyplinarnego. Służba zdrowia głównie realizuje zadania z zakresu ochrony zdrowia pacjenta, jednak zjawisko przemocy domowej kwalifikuje się również w określonych sytuacjach do podejmowania działań przez podmioty medyczne. Powodem zaangażowania służby zdrowia jest fakt, że bardzo często przemocy towarzyszą wyraźne uszkodzenia zdrowia somatycznego i zawsze występują poważne uszkodzenia zdrowia psychicznego.

W dziedzinie pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, oprócz zadań podstawowych, takich jak np. udzielenie pomocy medycznej, istotne jest:

- rozpoznanie sygnałów świadczących o występowaniu przemocy, szczególnie gdy ofiary bądź świadkowie próbują to ukryć,
- umiejętność przeprowadzenia rozmowy umożliwiającej rozpoznanie form przemocy i częstotliwości jej występowania,
- wystawienie na prośbę poszkodowanych bezpłatnego zaświadczenia lekarskiego o stwierdzonych obrażeniach,
- poinformowanie osób doznających przemocy w rodzinie o miejscach i warunkach wystawienia obdukcji a w przypadku stwierdzenia lub podejrzenia podczas badania popełnienia przestępstwa – powiadomienie organów ścigania,
- udział w procedurze odebrania dziecka przez pracownika socjalnego w przypadku bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- udział w pracach zespołu interdyscyplinarnego i grup roboczych,
- realizacja procedury Niebieskich Karty.

Należy zaznaczyć, że pracownikiem ochrony zdrowia uprawnionym do realizacji procedury jest osoba, wykonująca zawód medyczny, w tym lekarz, pielęgniarka, położna i ratownik medyczny.

2.4 Analiza SWOT infrastruktury społecznej

Tabela 4 analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • gotowość do współpracy instytucji • znajomość środowiska •znajomość zagrożeń wynikających z patologii, • współpraca służb – dobre praktyki • umiejętność wykorzystania istniejącego potencjału kadrowego w realizacji zadań z zakresu problematyki przemocy, • mobilność i elastyczność działania kadr jednostek miejsko – gminnych, • istniejące zaplecze instytucjonalne , • „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Debrzno”. 	<ul style="list-style-type: none"> • niepełna diagnoza przemocy domowej, • brak wypracowanych standardów i określonych procedur interweniowania w sytuacji przemocy domowej i monitorowania zjawiska przemocy, • ograniczony dostęp do specjalistów pracujących z osobami uwikłanymi w przemoc, • brak łatwego dostępu do hostelu dla osób uwikłanych w przemoc, • brak rozwiniętej infrastruktury socjalnej tj. mieszkań chronionych, lokali socjalnych, • brak grupy wsparcia dla ofiar doświadczających przemocy, • brak zaufania ze strony ofiar przemocy do instytucji oraz strach przed opinią społeczną, • mały dostęp do specjalistycznych szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla pracowników instytucji działających na rzecz rodziny • przyzwolenie społeczne na stosowanie przemocy.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • dobrze przygotowana i stale doskonaląca swoje umiejętności kadra instytucji działających na rzecz rodziny, • ogólnopolskie zmiany w polityce prorodzinnej, • włączanie się w kampanie przeciw przemocy domowej przedstawicieli władz samorządowych, organizacji pozarządowych, • akcje edukacyjno – informacyjne, ogólnopolskie kampanie mające na celu zmianę świadomości społeczeństwa w zakresie przemocy, • możliwość podnoszenia kwalifikacji pracowników socjalnych w ramach specjalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost natężenia patologii społecznych, • negatywne wzorce zachowań społecznych, • istniejące w społeczeństwie przekonania i stereotypy dot. przemocy, • problemy alkoholowe członków rodzin, • „słabe, niestabilne prawo” w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, • wydłużony tryb postępowania karnego w związku ze znęcaniem się nad rodziną, niskie kary, nadużywanie zawieszania kar, • poczucie bezkarności sprawców, •brak zaplecza zabezpieczającego egzekucję eksmisji sprawców przemocy, •brak gwarancji bezpieczeństwa dla ofiar, • ukrywanie przez rodzinę występowania aktów przemocy, niechęć do współpracy, •niechęć do uczestnictwa w procesie pomagania(brak wiary w powodzenie).

Źródło: opracowanie własne

2.5 Wnioski z przeprowadzonej diagnozy

Diagnostując wybrany problem społeczny jakim jest kwestia występowania przemocy w rodzinie dokonano badań wybranego obszaru problemowego. Obszar badań został wyznaczony po wstępnych rozmowach z przedstawicielami służb zajmujących się udzielaniem pomocy i wsparcia. Badanie zostało przeprowadzone na początku 2017 roku w ramach realizacji projektu socjalnego „Więcej wiem – lepiej pomagam” zrealizowanego w ramach specjalizacji II stopnia w zakresie przeciwdziałania przemocy przez Katarzynę i Jacka Janusz. Głównym narzędziem wykorzystywanym w interwencji i pracy z osobami uwięzłymi w przemoc jest procedura Niebieskich Kart. Przygotowana ankietowa została opracowana w celu zbadania poziomu wiedzy służb realizujących procedurę Niebieskich Kart oraz do określenia odpowiednich kierunków wsparcia. Zakładano, że grupę respondentów będą stanowili przedstawiciele wszystkich pięciu instytucji uprawnionych do zakładania Niebieskich Kart: pomoc społeczna, Policja, oświata, służba zdrowia, Gminna Komisja RPA. Pierwszym etapem były przeprowadzone zogniskowane wywiady grupowe – badania fokusowe. Wywiady zostały przeprowadzone z członkami grup roboczych oraz Zespołem Interdyscyplinarnym. W toku badań fokusowych ustalono potrzeby w zakresie zwiększenia wiedzy poszczególnych służb oraz konieczność dostosowania form wsparcia w związku z nierównomiernym udziałem w realizacji procedury Niebieskich Kart.

Badaniu ankietowemu poddano grupę 50 osób – przedstawicieli oświaty, pomocy społecznej, Policji oraz Gminnej Komisji RPA. Ankietę skoncentrowano na badaniu następujących aspektów:

- znajomość problemu przemocy,
- postaw społecznych w sytuacji występowania przemocy,
- badaniu poziomu wiedzy na temat procedury Niebieskich Kart.

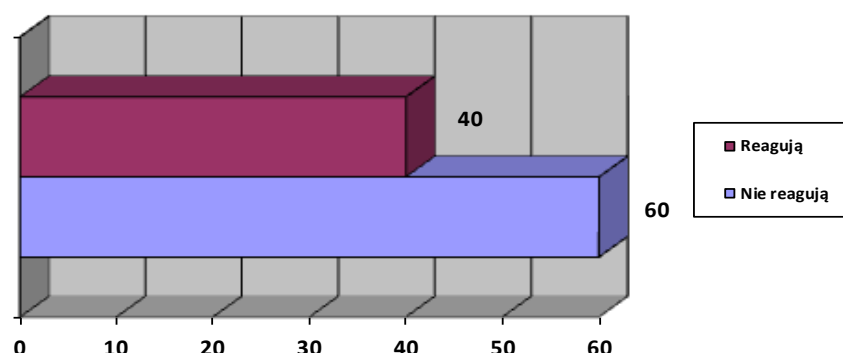
Ankieta składa się z 13 pytań, których większość stanowiły pytania zamknięte. Wykorzystując dane uzyskane z metryczki dokonano podziału niektórych odpowiedzi na poszczególne grupy zawodowe. Największą ilość przebadanych stanowili nauczyciele – 33 osoby, następnie Policja wraz z pomocą społeczną – po 7 badanych. Najmniejszą grupę stanowili przedstawiciele Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – 3 osoby. W badaniu nie uczestniczyli przedstawiciele służby zdrowia.

W odpowiedzi na pytanie pierwsze „Jak rozumie Pani/Pan pojęcie przemocy” ankietowani odpowiadali w większości, że jest to fizyczne lub psychiczne znęcanie się nad drugą osobą. Wskazywano, że jest to również naruszenie nietykalności fizycznej, przewaga

sił, powodowanie bólu, działanie w stosunku do innej osoby wykorzystując swoją przewagę, powodowanie cierpienia, krzywdzenie innych. Respondenci odpowiadali, że jest to jednorazowe lub powtarzające się działanie, wywieranie wpływu na drugą osobę, jej zachowanie lub myślenie. Część badanych wskazała, że przez pojęcie przemocy rozumie zachowania agresywne. Odpowiedzi najbliższe definicji przemocy wskazywali pracownicy socjalni oraz przedstawiciele Gminnej Komisji Rozwiązywania problemów Alkoholowych. Badani w ograniczonym zakresie potrafili zdefiniować pojęcie przemocy w sposób zbliżony do tego jak jest przedstawiana w literaturze, w szczególności w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy. Udzielone odpowiedzi na zadane pytanie o pojęciu przemocy wskazują, że służby nadal potrzebują edukacji w tym zakresie.

Pytanie drugie dawało możliwość zbadania opinii, czy w ocenie przedstawicieli służb uprawnionych do sporządzania Niebieskich Kart ludzie reagują na przemoc występującą w ich otoczeniu.

Wykres nr 3 Reagowanie na przemoc w otoczeniu w %

Źródło: Opracowanie własne

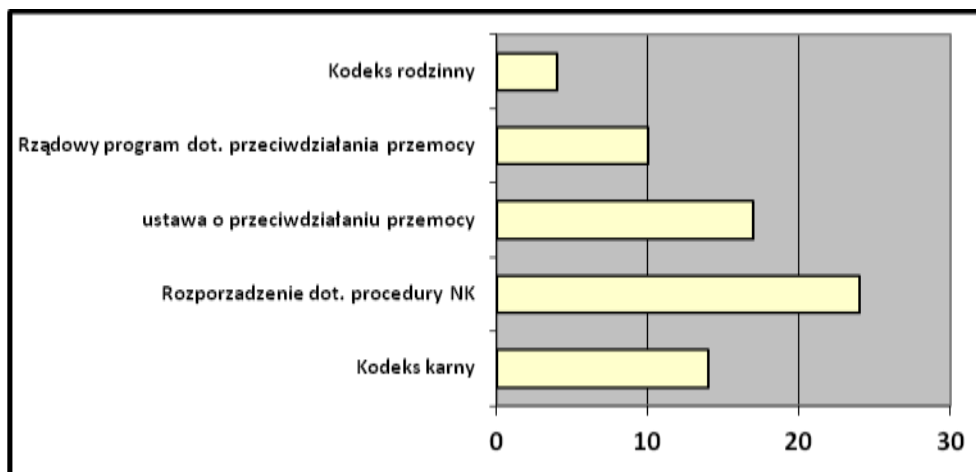
Analizując odpowiedzi poszczególnych grup zawodowych można stwierdzić, że rozkład procentowy odpowiedzi jest podobny. Odnosząc uzyskane wyniki do przeprowadzonych badań na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka w 2015 roku przez agencję TNS Polska można stwierdzić, że specjaliści z terenu gminy Debrzno są częściej przekonani do opinii, że ludzie reagują na przemoc w ich otoczeniu.

W odpowiedzi na pytanie trzecie respondenci mieli możliwość udzielenia wypowiedzi i uzasadnienia dlaczego uznają, że ludzie nie reagują na przemoc. Ankietowani wskazali różne uzasadnienia, z których najczęściej podawano strach, obawę przed konsekwencjami, znieczulicę, obawę że zostaną świadkami, z lenistwa, braku angażowania się w życie innych

ludzi, zasad religii – nie wtrącać się, lekceważenia, nie chcą mieć problemów oraz faktu, że ludzie cieszą się z czyjegoś nieszczęścia.

Pytanie czwarte było sprawdzeniem wiedzy na temat znanych aktów prawnych dotyczących przemocy. Poniższy wykres obrazuje pięć najczęściej ilościowo wskazanych odpowiedzi.

Wykres 4 Najczęściej wskazywane akty prawne

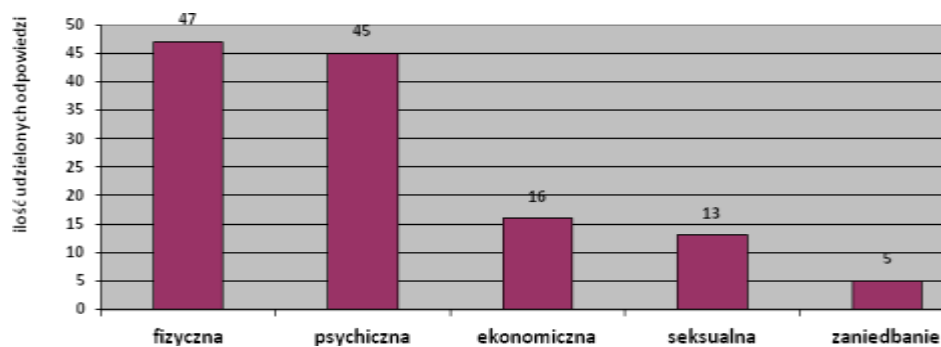

Źródło: opracowanie własne.

Wśród ankietowanych jedna osoba nie potrafiła wskazać żadnego aktu prawnego – był to przedstawiciel oświaty. Inny przedstawiciel oświaty wymienił: znęcanie się nad rodziną, izolowanie, mówienie plotek.

W pytaniu piątym zbadano znajomość rodzajów przemocy. Było to pytanie otwarte i należało wymienić odpowiedzi takie, które są definiowane w procedurze Niebieskich Kart. Wyniki poddano analizie, która pozwoliła zobrazować wiedzę na temat rodzajów przemocy, które poszczególne służby powinny umieć identyfikować jeżeli zajmują się wypełnianiem Niebieskich Kart.

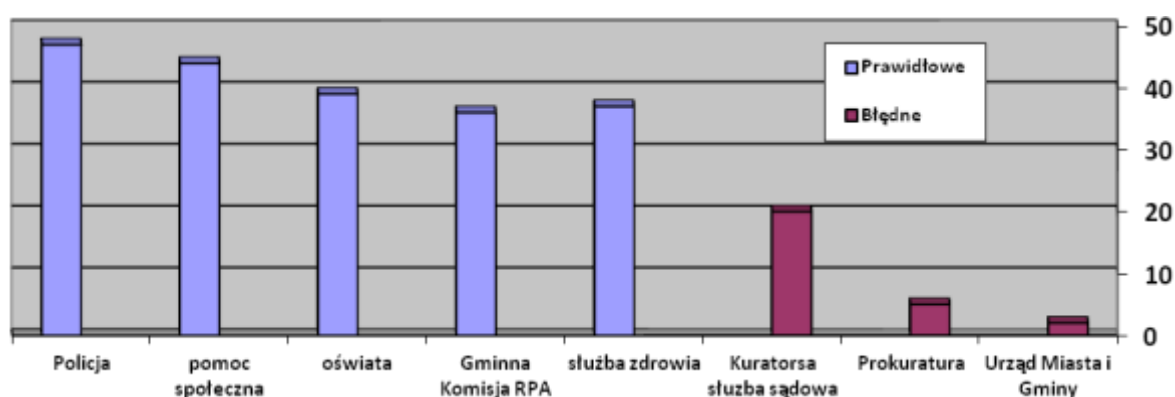
Wykres 5 Najczęściej wskazywane rodzaje przemocy

Źródło: opracowanie własne.

Pytanie szóste miało na celu zbadanie, czy respondenci potrafią wskazać, które podmioty są uprawnione do wszczęcia procedury Niebieskich Kart. Pytanie było zamknięte, ośmiokrotnego wyboru. Pięć odpowiedzi było prawidłowych. Przedstawiciele pomocy społecznej oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych potrafili prawidłowo wymienić wszystkie podmioty uprawnione do wszczynania procedury Niebieskich Kart. Policjanci wskazali dobre odpowiedzi, jednak wskazali również błędne odpowiedzi (kurator, prokurator). Po analizie odpowiedzi przedstawiciele oświaty należy stwierdzić, że blisko 1/4 nie posiadała wiedzy, że jest uprawniona do wszczynania procedury.

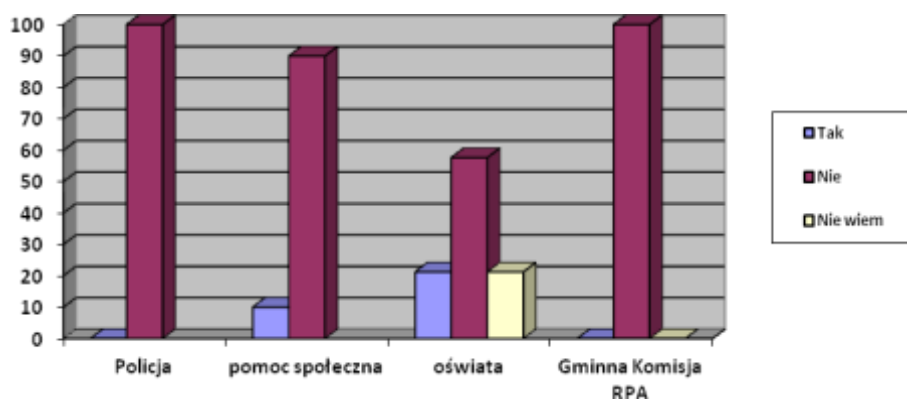
Wykres 6 Ilość odpowiedzi w rozbiściu na poszczególne służby

Źródło: opracowanie własne.

Pytanie siódme brzmiało: „czy procedurę Niebieskich Kart rozpoczynamy za zgodą osoby doznającej przemoc?” Uzyskane odpowiedzi mogą stanowić podstawę do analizy przyczyn dla których część służb uprawnionych do wszczynania procedury nie podejmuje takich działań. Uzyskane odpowiedzi w rozbiściu na poszczególne grupy badanych przedstawia poniższy wykres.

Wykres 7 Ilość odpowiedzi w rozbiściu na poszczególne służby w %

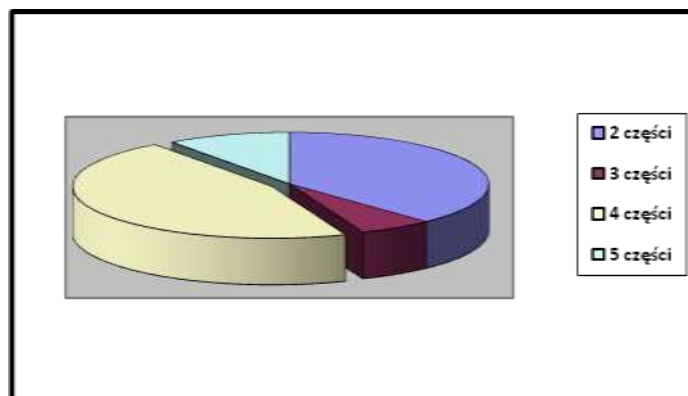
Źródło: opracowanie własne.

Analizując odpowiedzi należy stwierdzić, że występuje dysproporcja w zakresie posiadanej wiedzy dotyczącej wszczynania procedury Niebieskich Kart. Wyniki wskazują, że istnieje potrzeba podnoszenia wiedzy w tym zakresie.

Zbadano wiedzę na temat procedury Niebieskich Kart. Respondenci byli poproszeni o wskazanie do jakiej instytucji przekazujemy sporządzoną Niebieską Kartę. Wszyscy przedstawiciele pomocy społecznej, Policji i Gminnej Komisji RPA bezbłędnie podali prawidłowe odpowiedzi. W grupie nauczycieli pojawiła się 1/3 nieprawidłowych odpowiedzi. Wyniki są wskazówką do dalszego działania w sferze podnoszenia wiedzy i kompetencji poszczególnych służb, których poziom znajomości procedur jest zróżnicowany.

Przebadano wiedzę dotyczącą z ilu części składają się Niebieskie Karty. Wiedza w tym zakresie może pośrednio wskazywać na znajomość Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Przedstawiciele służb mieli do wyboru cztery odpowiedzi z których jedna była prawidłowa.

Wykres 8 Wiedza na temat wszystkich części składowych Niebieskich Kart wyrażona w %

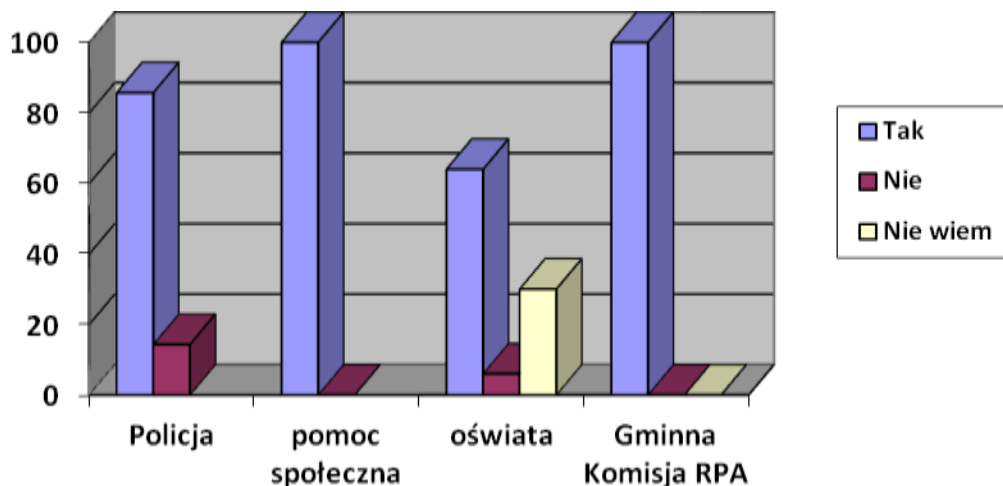

Źródło: opracowanie własne.

Niespełna 50 % badanych potrafiła prawidłowo wskazać z ilu części składa się cała procedura Niebieskich Kart. Znacząca część ankietowanych odpowiedziała, że procedura składa się z 2 części – taka odpowiedź może być związana z brakiem udziału w dalszej części prac np. w grupach roboczych. Osoby wszczynające procedurę posługują się jedynie częściami A i B (pouczenie).

Pytanie dziesiąte badało wiedzę dotyczącą procedury Niebieskich Kart. Badani mieli określić, czy osoba która wszczyna procedurę może w niej brać udział w dalszych etapach.

Wykres 9 Wiedza badanych na temat możliwości/prawa dalszej pracy w procedurze NK przez osoby wszczynające

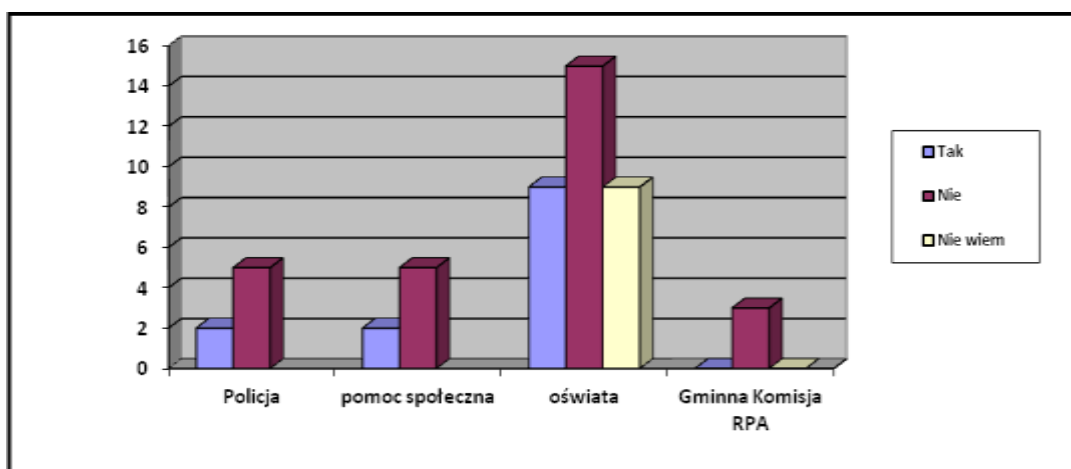

Źródło: opracowanie własne.

Z przeprowadzonych badań można wysnuć wniosek, że również w tym zakresie wiedza poszczególnych służb jest zróżnicowana. Największą znajomość procedur prezentują przedstawiciele pomocy społecznej oraz Gminnej Komisji.

Pytanie jedenaste „Czy przy wystąpieniu przemocy fizycznej lub psychicznej po założeniu Niebieskich Kart należy bezwzględnie zawiadomić organy ścigania o podejrzeniu wystąpienia przestępstwa z art. 207 KK?” miało na celu zbadanie wiedzy w zakresie powiązania procedury i przepisów Kodeksu Karnego. Udzielając odpowiedzi należało uwzględnić zapis w pytaniu mówiący o **bezwzględnym** postępowaniu. Badani na to pytanie w większości odpowiedzieli prawidłowo – ponad 52% udzielając odpowiedzi, że NIE. Część ankietowanych wskazało, że nie posiadają wiedzy na ten temat – byli to przedstawiciele oświaty.

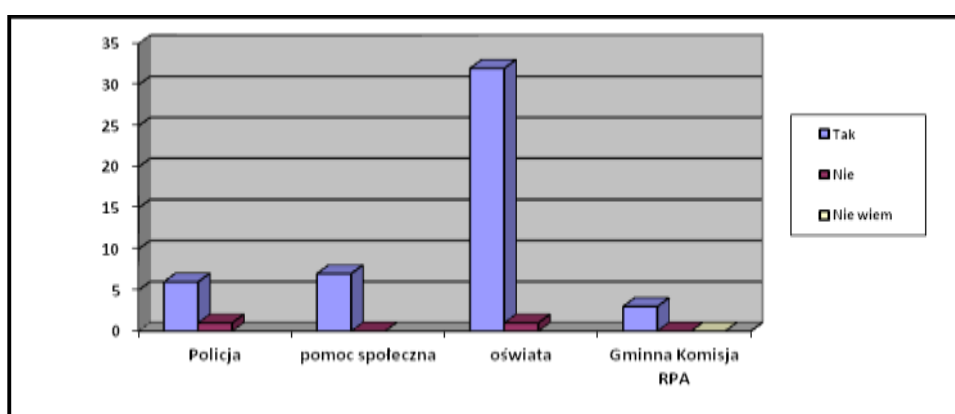
Wykres 10 Wiedza badanych na temat konieczności **bezwzględnego** zawiadomienia organów ścigania w przy występowaniu przemocy fizycznej lub psychicznej

Źródło: opracowanie własne.

Pytanie dwunaste dotyczyło możliwość sporządzenia Niebieskich Kart w przypadku kiedy ofiarą jest dziecko. W tym obszarze wszyscy przedstawiciele służb wykazali się wysokim poziomem wiedzy i 96% wskazało prawidłową odpowiedź, potwierdzającą możliwość założenia Niebieskich Kart w przypadku kiedy dziecko jest ofiarą przemocy.

Wykres 11 Wiedza badanych na temat możliwości sporządzenia Niebieskich Kart gdy ofiarą jest dziecko

Źródło: opracowanie własne.

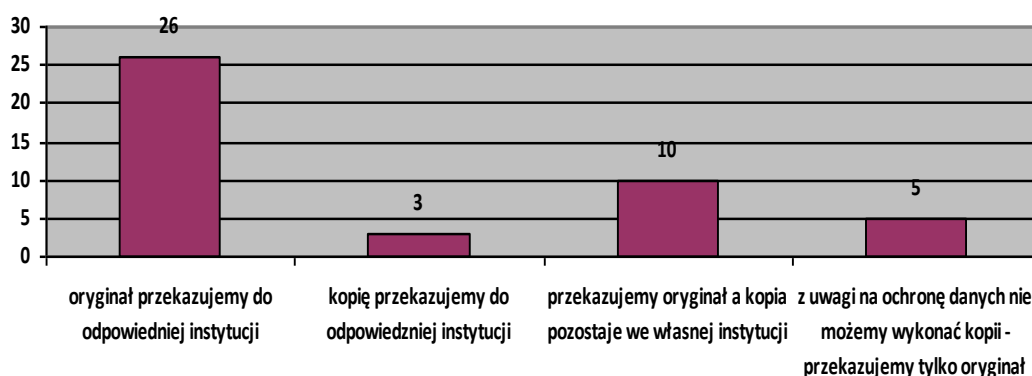
Tak wysoki wskaźnik prawidłowych odpowiedzi jest bardzo budujący i gwarantuje podejmowanie działań interwencyjnych w sytuacji krzywdzenia dzieci. Jest to bardzo istotne z uwagi na występowanie poważnych i długotrwałych upośledzeń

w dobrostanie psychicznym krzywdzonych dzieci. Dzieci doświadczające przemocy mają problemy w funkcjonowaniu w relacjach społecznych, niskie poczucie własnej wartości, niezdolność do nawiązywania ufnych relacji²².

Ostatnie pytanie (13) dotyczyło procedur postępowania z Niebieskimi Kartami po ich sporządzeniu. Uzyskane odpowiedzi pozwoliły ocenić, czy przedstawiciele służb wiedzą co uczynić z założoną Niebieską Kartą. Do wyboru były cztery odpowiedzi z których tylko jedna zawierała prawidłową pełną procedurę postępowania z wytworzonymi dokumentami. Odpowiedź prawidłowa uwzględniała wykonanie kopii Niebieskich Kart i pozostawienie jej we własnej instytucji zgodnie z zapisami § 7 Rozporządzenia w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”.

Wykres 12 Znajomość zasad postępowania z pierwszorazową, wypełnioną Niebieską Kartą

Źródło: opracowanie własne.

Po przeanalizowaniu wszystkich odpowiedzi z ankiet można wysnuć wnioski, że najmniejszą wiedzę o procedurze NK posiadają przedstawiciele oświaty. Wszystkie służby są w równy sposób uprawnione i zobowiązane do wszczynania procedury Niebieskich Kart. Z analizy wynika, że najważniejsze służby borykają się w różnych obszarach z udzieleniem prawidłowych odpowiedzi. Z punktu widzenia potrzeb osób doświadczających przemocy te grupy zawodowe powinny działać bardzo sprawnie i z odpowiednim podejściem z uwagi na szczególny charakter problemu przemocy.

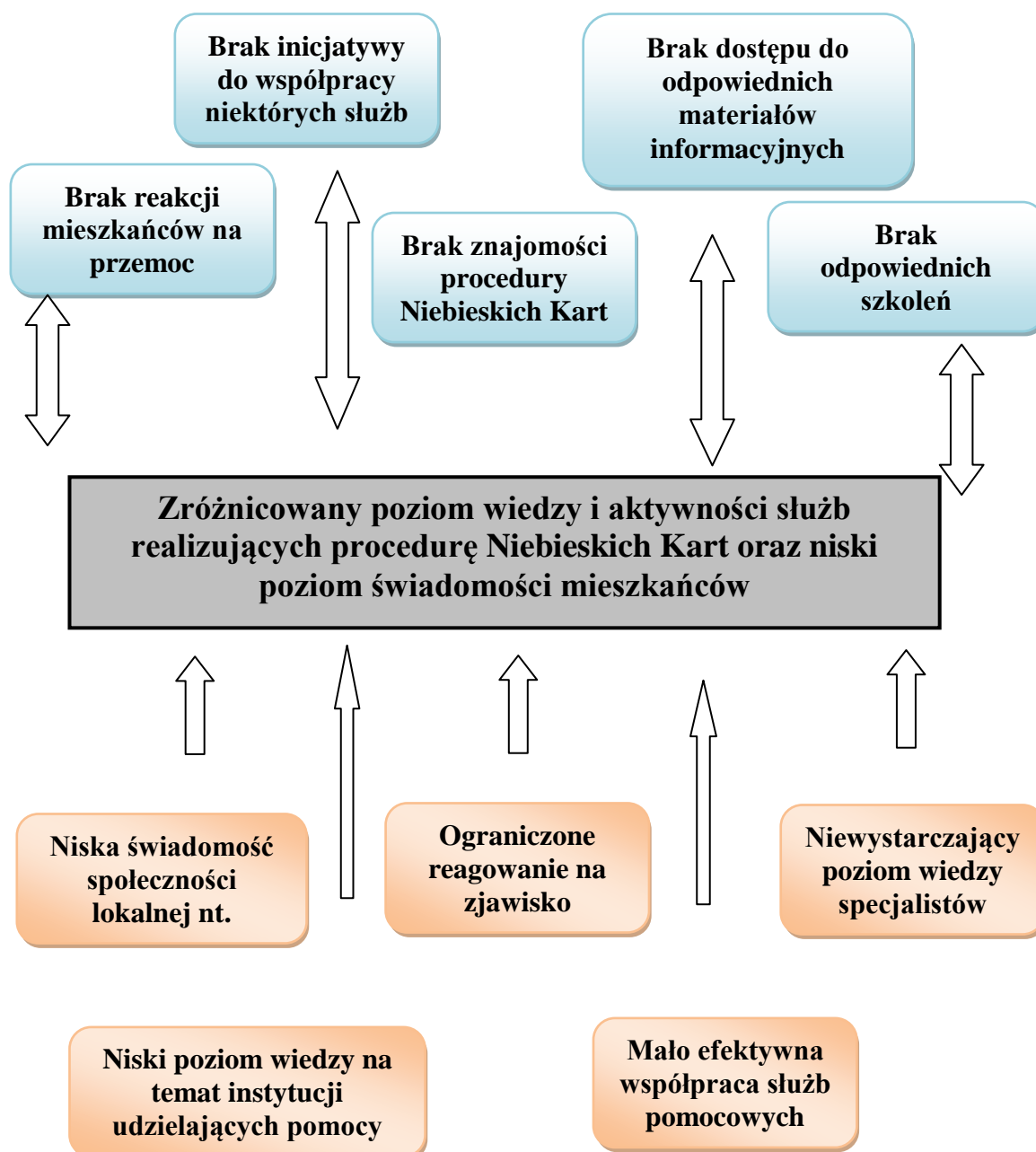
Najwięcej NK uruchomili przedstawiciele Policja, następnie w kolejności przedstawiciele pomocy społecznej, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

²² B. Krahé, przekład: J. Suchecki *Agresja*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s.146.

Rozdział III. Główne obszary programu

3.1 Drzewo problemów

Na podstawie przeprowadzonych badań oraz obserwacji można podjąć się stworzenia drzewa problemów, ukazującego w sposób graficzny obszary wymagające interwencji.

3.2 Cel programu oraz zadania

Cel główny:

Przeciwdziałanie zjawisku przemocy poprzez zwiększenie kompetencji przedstawicieli służb realizujących procedurę Niebieskich Kart na obszarze gminy Debrzno wraz z podniesieniem świadomości społeczności lokalnej i ochroną ofiar.

Cele szczegółowe i zadania:

1. Podniesienie wiedzy specjalistycznej przedstawicieli służb z terenu gminy Debrzno biorących udział w pracach grup roboczych oraz Zespole Interdyscyplinarnym.

Zadania:

1. Analiza potrzeb w zakresie podniesienia kompetencji
2. Realizacja specjalistycznych szkoleń dla przedstawicieli podmiotów biorący udział w procedurze Niebieskich kart

2. Poszerzenie kompetencji przedstawicieli służb z terenu gminy Debrzno w zakresie realizacji uprawnień do sporządzania procedury Niebieskich Kart.

Zadania:

1. Analiza potrzeb w zakresie podniesienia kompetencji
2. Szkolenia przedstawicieli oświaty i służby zdrowia
3. Przygotowanie i przekazanie materiałów informacyjnych dot. procedur przeciwdziałania przemocy
4. Angażowanie w/w przedstawicieli do udziału w grupach roboczych

3. Zwiększenie świadomości mieszkańców gminy Debrzno oraz przedstawicieli samorządu lokalnego w zakresie wiedzy i możliwości uzyskania pomocy w przypadku występowania zagrożeń związanych z przemocą w rodzinie.

Zadania:

1. Analiza potrzeb w zakresie podniesienia wiedzy
2. Przeprowadzenie spotkań informacyjnych z mieszkańcami
3. Przygotowanie i publikacja strony WWW dotyczącej profilaktyki
4. Organizowanie corocznych konferencji dla przedstawicieli samorządu oraz służb pomocowych.
5. Opracowanie i przekazywanie materiałów informacyjnych oraz prowadzenie kampanii lokalnych i profilaktycznych
6. Budowanie „Koalicji przeciw przemocy”

4. Systematyczne diagnozowanie zjawiska przemocy domowej na terenie gminy.

Zadania:

1. Sporządzanie wymaganej sprawozdawczość dokumentacji dotyczącej zjawiska przemocy na terenie gminy

2. Opracowanie zindywidualizowanych narzędzi diagnostycznych rejestrujących skalę zjawiska oraz podejmowanych działań pomocowych
  3. Monitorowanie środowisk i obszarów występowania przemocy
  4. Przygotowywanie corocznego raportu na podstawie zbieranych danych statystycznych
  5. Opracowanie narzędzi monitorujących efekty podejmowanych działań oraz mierniki (wskaźniki) rezultatu
6. Zapewnienie kompleksowej pomocy osobom i rodzinom doświadczającym przemocy.
- Zadania:
1. Realizacja procedury Niebieskich Kart
  2. Realizacja działań zapewniających szeroko rozumiane wsparcie socjalne i społeczne
  3. Poszerzanie dostępności specjalistycznej pomocy prawnej, socjalnej, terapeutycznej i informacyjnej
  4. Podejmowanie działań chroniących ofiary przemocy i zapewniających bezpieczeństwo
  5. Poszerzanie współpracy służb pomocowych w celu zapewnienia komplementarnego wsparcia
6. Wdrażanie nowatorskich rozwiązań i możliwości realizacji szerszego zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- Zadania:
1. Poszukiwanie dodatkowych źródeł finansowania realizacji programu i działań profilaktycznych
  2. Realizacja działań interdyscyplinarnych, komplementarnie wspierających osoby doznające przemocy w oparciu o współpracę z organizacjami pozarządowymi
  3. Angażowanie się w budowanie systemu wsparcia i pomocy dla osób dotkniętych przemocą o zasięgu ponad lokalnym

3.3 Odbiorcy programu

Program realizowany będzie na terenie gminy Debrzno w powiecie człuchowskim w latach 2018 do 2021.

Beneficjentami programu będą przedstawiciele służb pomocowych, które są uprawnione do wszczynania procedury Niebieskich Kart tj. Policja, pomoc społeczna, służba zdrowia, przedstawiciele oświaty, członkowie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz podmioty, których przedstawiciele podejmują działania na rzecz pomocy ofiarom przemocy. Pozostałą grupę odbiorców stanowić będą mieszkańcy gminy Debrzno w obszarze działań profilaktycznych. Najważniejszą grupą odbiorców będą osoby i rodziny doznające przemocy przebywające na terenie gminy Debrzno i wymagające udzielenia wsparcia proceduralnego.

Do grupy odbiorców programu należy zaliczyć również sprawców przemocy, którzy mogą korzystać z programów korekcyjno-edukacyjnych, terapeutycznych, działań profilaktycznych oraz uczestniczyć w procedurze Niebieskich Kart.

3.4 Realizatorzy programu.

Uchwała dotycząca przyjęcia programu wskazuje, że wykonanie uchwały zostaje powierzone Burmistrzowi Miasta i Gminy Debrzno. Faktycznymi realizatorami zostaną podległe służby i instytucje samorządowe z terenu gminy Debrzno. Najszerszy zakres realizowanych działań przypadać będzie Zespołowi Interdyscyplinarnemu oraz Ośrodkowi Pomocy Społecznej, który zapewnia obsługę techniczną Zespołowi oraz grupom roboczym. Podrozdział 2.3 „Zasoby instytucjonalne gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy” opisuje najważniejsze podmioty zaangażowane w realizację procedury Niebieskich Kart, które w oczywisty sposób są również realizatorami programu. Do tych instytucji należą:

- Policja,
- placówki oświatowe,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- placówki służby zdrowia,
- Ośrodek Pomocy Społecznej.

Do grona podmiotów, które będą zaangażowane w realizację programu należy zaliczyć również przedstawicieli Sądu Rejonowego, Prokuratury Rejonowej oraz Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Człuchowie, które realizuje zadanie związane z prowadzeniem programów korekcyjno-edukacyjnych i pracy ze sprawcami przemocy.

Grupę podstawowych realizatorów programu uzupełniają będą wszystkie instytucje podejmujące współpracę w zakresie realizacji programu jak również takie, które w ramach swojego profilu działalności mają bezpośredni kontakt z osobami doznającymi przemocy, np. administratorzy lokali i zasobów mieszkaniowych, Urząd Miasta i Gminy Debrzno, sołtysi, radni.

Z punktu widzenia osiągnięcia rezultatów programu należy przyjąć założenie, że w gronie realizatorów mogą również pojawić się osoby prywatne jak również instytucje ponad lokalne, które podejmą współpracę.

Ważną grupę realizatorów, których pozyskanie może stanowić o możliwości poszerzenia zakresu realizacji programu stanowią organizacje pozarządowe. Dotychczasowe dobre doświadczenia współpracy w zakresie działań profilaktycznych potwierdzają, że podmioty te są bardzo wartościowym partnerem. Szczególnie mogą być przydatne w ramach realizacji działań partnerskich z samorządem lokalnym umożliwiających pozyskanie dodatkowych środków na realizację programu.

3.5 Budżet programu.

Realizacja programu wymaga zabezpieczenia odpowiedniego zaplecza osobowego, finansowego i technicznego. Ustawodawca wprowadzając nowe zadania do realizacji przez podmioty lokalne nie skierował odpowiednich dodatkowych środków finansowych. Sytuacja taka powoduje, że samorząd lokalny jest obowiązany do przeznaczenia na realizację programów przeciwdziałania przemocy własne środki. W 2017 roku Rada Miejska zaplanowała wydatki na ten cel w wysokości 13.100,00 zł. Przyjmując uchwałę budżetową na 2018 rok w rozdziale 85 205 zostały przewidziane środki w wysokości 15.100,00. Realizacja programu będzie się odbywała z uwzględnieniem posiadanych środków, których wydatkowanie jest realizowane poprzez budżet Ośrodka Pomocy Społecznej.

Dodatkowo środki na wdrożenie programu mogą pochodzić z budżetu jednostek i podmiotów realizujących zadania przeciwdziałania przemocy w ramach zadań własnych. Do takich jednostek można zaliczyć: placówki oświatowe, placówki służby zdrowia, Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ośrodek Pomocy Społecznej, Policję. Wskazane podmioty mogą również angażować swoje zaplecze techniczne, wyposażenie, personel oraz czynić starania o pozyskanie finansowych środków zewnętrznych i materiałów profilaktycznych.

Również samorząd lokalny może występować o pozyskanie dodatkowych środków w ramach ogłaszanych konkursów grantowych i ubiegać się o przekazanie materiałów profilaktycznych np. w ramach organizowanych kampanii.

Dodatkowe wsparcie na realizację programu mogą wносить organizacje pozarządowe aplikujące samodzielnie bądź w partnerstwie o dodatkowe środki na działania pomocowe, które będą częścią niniejszego programu lub poszerzać zakres proponowanej pomocy.

Realizacja programu odbywać się będzie z uwzględnieniem planu budżetowego przyjmowanego corocznie z uwzględnieniem zasady racjonalności i efektywności prowadzonych działań.

Rozdział IV Monitoring i ewaluacja programu

4.1 Monitoring i ewaluacja

W trakcie realizacji programu istotne jest monitorowanie jego przebiegu. Narzędzia monitorujące pozwolą stwierdzić zakres realizowanych działań oraz skalę zjawiska przemocy. Bieżący nadzór nad realizacją programu prowadzi będzie Zespół Interdyscyplinarny a część finansową prowadzi będzie Ośrodek Pomocy Społecznej. Posiedzenia Zespołu będą udokumentowane w postaci protokołów zawierających informacje o stanie realizacji programu. Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego będzie osobiście informowała Burmistrza Miasta i Gminy Debrzno o postępach w realizacji programu oraz o planowanych znaczących przedsięwzięciach. Dodatkowo Burmistrz może uczestniczyć w posiedzenia Zespołu Interdyscyplinarnego w części, która nie dotyczy personaliów osób uwikłanych w przemoc.

Dodatkowo będzie prowadzona okresowa ewaluacja jako pogłębiony proces monitorowania. Będzie się ona odbywała po każdym zakończonym roku kalendarzowym i jej efektem będzie przedstawienie sprawozdania Burmistrzowi Miasta i Gminy Debrzno oraz Radzie Miejskiej do 31 marca. Sprawozdanie zawierać będzie dane dotyczące skali zjawiska przemocy, opis prowadzonych działań oraz wnioski na kolejny rok realizacji programu.

Pełnej ewaluacji programu będzie można dokonać dopiero po upływie całego okresu 4 lat realizacji, aby zaobserwować trwałe wpływy zrealizowanych działań i ich efekty. Pozwoli to uwzględnić wnioski z ewaluacji do opracowania programu na kolejne lata.

W ramach procesu monitorowania oraz ewaluacji okresowej i końcowej zostaną wykorzystane dostępne narzędzia obiektywnej oceny w postaci sprawozdań resortowych w centralnej aplikacji statystycznej CAS i raportów zawierających dane dotyczące występowania problemu przemocy oraz jej przeciwdziałania. Dodatkowo mogą zostać przeprowadzone szczegółowe badania problematyki przemocy na obszarze gminy w ramach badań własnych, regionalnych lub ogólnopolskich. Opracowania z takich badań będą uwzględniane przy ewaluacji programu, który może zostać zmieniony bądź uzupełniony w miarę potrzeb.